

Kafkasya ve Türkiye – Zor Arazide Komşuluk Siyaseti

Rainer Kaufmann

Kafkaslar ve Türkiye - Bu zor bölgede Türkiye'nin komşuluk politikaları

Ben buraya, Türkiye'nin Kafkaslardaki konumu hakkındaki düşüncelerimi kısa bir tebliğ ile aktarmak için davet edildim ve bunu, yaklaşık yirmi yıldan beri Kafkaslarda, özellikle de Gürcistan'da faaliyet gösteren bir Alman gazetecinin bakış açısıyla yapıyorum. Asıl konuya gelmeden hemen belirteyim ki, sadece bu çevrede yeni olduğum için değil, aynı zamanda Kafkaslarda yan uğraş ve serbest gazeteci olarak çalıştığım ve ekmeğimi Gürcistan'ın başkentinde orta ölçekli bir girişimci olarak kazandığım için bu oturumda belki de bu grubun dışında

kalan biriyim. Orada serbest gazeteci olarak yaşamanız mümkün değil. Ya yeni bir patlama meydana geldiğinde, redaksiyonlar kısa vadede olarak her şeyi daha iyi değerlendirebilen muhabirlerini Moskova'dan gönderiyorlar, ya da bir patlama olmaz ve bu durumda hemen hemen hiç kimse Gürcistan'la ilgilenmez. Yani ben Tiflis'te esasen Kafkasya bölgesine yönelik küçük bir uzman seyahat şirketi olarak çalışıyorum, orada küçük bir otel ve iki restoran işletiyorum. Web sayfam georgien-news benim için zaman zaman böyle seminerlere davet edilme gibi yan etkisi bulunan dünyanın en güzel yan uğraşı gibi bir şeydir. Yarım seneden beri mesleki çalışmalarımın ağırlık noktasını geçici olarak tamamen Almanya'ya kaydırmak zorunda kaldığım için şimdilerde Gürcistan'daki Internet çalışmaları durmuş durumda. Bu durum, birkaç ay içinde tekrar değişecek.

Benden bilimsel bir kısa analiz beklemeyiniz. Ama 1989'da, yani Sovyetler döneminde ilk defa Kafkaslara giden ve o tarihten beri yılın büyük çoğunluğunu orada geçirmiş bir kişinin dikkat çekeceği hususları ve gözlemlerini bekleyebilirsiniz. Bölge toplumunun ve ekonomisinin tamamen bir parçası haline gelmiş birisinin tabir caiz ise "tabandan bir bakış" ile genel bir bakışı. Ama elbette bu bakış açısı, mutlaka en kötü açı olmak zorunda değil, ne de olsa Kafkas bölgesinin yeni can damarları olan boru hatları, "tabandan bakışla" zaman zaman genel bir bakışa müsaade edecek kadar yeşil zeminin iki üç metre altında bulunmaktadır.

Şöyle bir ön açıklama daha yapmak gerek: Daha isabetli olması bakımından Kafkaslardan bir bütün olarak bahsetmezsek daha iyi olur. Çünkü asıl Kafkas sırtlarının kuzeyi, Rusya da Kafkaslardır. İyisi mi biz, öğrenciliğim sırasında benim Latince dersinde Cis-Caucasus de-

meyi öğrendiğim güney Kafkaslardan, yani bu taraftaki Kafkaslardan bahsedelim. Ki Kafkasların kuzeyindeki bölge Roma döneminde Trans-Kafkasya, yani Kafkasların öbür tarafındaki bölge idi. Cis-Caucasus, ilk olarak asıl Kafkas sırtlarının güneyindeki bölgeye Rusya'nın hakim olmasıyla birlikte Trans-Kafkasya'ya dönüştü. Yani bakış açıları, dünya imparatorluklarının yükselişi ve çöküşü ile birlikte değişmektedir, işte Güney Kafkasya şeklindeki global ve dil bakımından bir zamana bağlı olmayan netleştirme bu yüzdendir.

Üç ülke – birbirinden tamamen ayrı üç durum

Bu arada hemen söyleyelim, Kafkasların siyasi yapısı hakkındaki bu başlık sadece Türkiye için değil, aksine bu bölgede hareket eden herkes için geçerlidir, ama özel şartlar altında Türkiye için de geçerlidir.

Azerbaycan

Üç Kafkas ülkesinin doğusunda bir kardeş Türk halkını ve Müslümanları görüyoruz. Önemli ölçüde müşterek ekonomik çıkarlar söz konusudur, örn. enerji nakli konusu ve örn. Türk Ulusları Zirvesi üzerinden yakın bir siyasi ilişki mevcuttur. Son yılların en önemli ekonomi projesi, Bakü-Tiflis-Ceyhan petrol boru hattı ve Bakü-Tiflis-Erzurum doğal gaz boru hattıdır. Sanırım özellikle Türk meslektaşlarım Azerbaycan'daki duruma benden daha iyi vakıftır, bu yüzen bu konuyu kısa kesiyorum.

Gürcistan

Güney Kafkasya'daki kuzeyde yer alan devlet, kimliğini özellikle Hıristiyan köklerinden alan bir komşudur. Ermenistan gibi burada da yüzyıllar süren yabancı hakimiyeti boyunca – Osmanlı hakimiyeti dahil – özellikle kendi dillerini, kendi alfabelerini ve Hıristiyanlığı muhafaza etmiş olmaktan gurur duyulmaktadır. Hatırlamaya çalışalım: 20 yıl önce, Sovyet Cumhuriyeti Gürcistan, Varşova Paktı'nın NATO ülkesi Türkiye'ye sınır ülkesiydi. Bugün burada açık olan bir sınıra sahibiz. Gürcistan halkı içinde Türk olan ve İslamî olan her şeye karşı mevcut olan bütün antipatiye rağmen, örn. enerji nakil koridoru ve ticaret gibi birçok müşterek ekonomik çıkar, iki ülke ilişkilerini ve günlük yaşamını belirlemektedir. Gürcistan pazarlarındaki bütün günlük ihtiyaç maddelerinin neredeyse tamamı Türkiye'den gelmektedir. Diğer taraftan Türkiye, Gürcistan'ın şarap yanında halen ihraç ettiği örn. fındık, kereste, hurda metaller gibi az miktardaki malın önemli bir alıcısıdır. Şimdilerde Kazakistan'dan gelen büyük paralar önemli yatırımlara yön vermekteyse de, Türk yatırımcıları Gürcistan'da özellikle nakliye ve turizm alanında önemli bir rol oynuyor. Ama Türk yatırımcılar örn. Tiflis ve Batum havalimanlarının modernizasyonunu yaptılar ve bu tarihten itibaren Gürcistan'ın Karadeniz Bölgesi Batum havalimanı Türkiye'nin iç hat uçuş ağına dahil edildi.

Ermenistan

Eskiden NATO ile Varşova Paktı arasında bir sınır cumhuriyeti olan Ermenistan da aynı şekilde Hıristiyan bir komşudur. Eğer ilişki kelimesini bu bağlamda ağzımıza almamıza müsaade edilirse, Türk-Erme-

ni ilişkileri tarihin baskısı altındadır – neden ve nasıl olursa olsun bu konu burada ele alınmak zorunda değildir. Ama bu ilişkiler aynı zamanda Ermeniler ve Türkiye'nin kardeş halkı Azerbaycan arasındaki güncel Karabağ sorununun baskısı altındadır. Ekonomik ilişkiler bahsetmeye değmez. Özellikle Ermenistan, Azerbaycan ile olan uzun doğu sınırlarını ve Türkiye ile olan uzun batı sınırlarının kapalı olmasının ve ülkenin ihtiyaçlarını sadece Gürcistan ve İran'a açılan iki küçük sınır hattı aracılığıyla karşılayabilir durumda olmasının acısını çekmektedir. Etnik anavatan için Ermeni diasporasının yaptığı yoğun destek olmasaydı, bugün Ermenistan'ın hayatta kalma şansı çok azdı. Ama özellikle "büyük milli dava Karabağ" için angaje olmuş diaspora, Erivan ile Bakü arasında yıllar önce her şeye rağmen mümkün görünen bir yakınlaşmanın önünde önemli bir engeldir. Özellikle Fransa devlet başkanının birkaç yıl önce yoluna koyabileceğine inandığı Ermeni-Azeri yakınlaşmasına Ermeni-Amerikası'dan gelen tepki "Azerilere ödün verirsiniz, Karabağ'a giden yollarınızı neden finanse edelim ki" şeklindeydi.

Kısacası – gerçekten içerisinde müşterek bir komşuluk politikasının mümkün görünmediği zor bir bölge. Belki bu üç ülkeyi kısaca karakterize etmek gerek: – Özerk Dağlık Karabağ'ı dışarıda bırakacak olursak – Ermenistan ve Azerbaycan'da etnik bakımdan bütünlük arz eden milletler söz konusu iken, Gürcistan'da önemli etnik duyarlılığa sahip bölgeler vardır, sadece iki ayrılıkçı cumhuriyet olan Abhazya ve Güney Osetya değil. Güney Gürcistan'da neredeyse tamamen Ermenilerin ve Azerilerin oturduğu bölgeler de mevcuttur. Ve Ermenistan ve Azerbaycan'da hükümet elitleri koltuklarını sağlama almış gibi görünürken, Gürcistan iç politika bakımından da sürekli olarak eğlenceli bir sürprize gebedir.

Buna rağmen Kafkaslar Türkiye'nin tarihi bir etki alanıdır, ki bu rol kesinlikle tekrar oynanmaya çalışılan bir roldür veya Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra Türkiye'ye kendiliğinden tekrar düşen bir roldür.

Buradaki en önemli faktör, ticaret faktörüdür. Somut dış ticaret rakamlarını belirtmek zorunda kalmadan – dünyanın bu kesiminde rakamlar her zaman realiteden daha can sıkıcıdır ve bunun ötesinde rakamlar sahtedir – Türkiye'nin, Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte Gürcistan ve Azerbaycan'a açılmakla, ta Orta Asya'ya kadar uzanan büyük bir artalan kazandığı bellidir. Türkiye'nin ulaşım alanındaki çabaları – örn. on yıldan fazla süren inşaat çalışmalarının ardından şimdi tamamlanan Gürcistan Karadeniz otoyolu ve aynı şekilde Gürcistan'ın Azerbaycan yönüne giden ana bağlantı yollarındaki Türk tır konvoyları da – yakın geçmişte Türkiye'ye hangi istikbal imkanlarının doğduğunu göstermektedir.

Bu nedenle şimdi başka bir ulaşım projesine başlanacak. Türkiye-Bakü arasında yeniden doğrudan bağlantı sağlayacak olan ve Gürcistan'ın Akhalkalaki kentinden Türkiye'nin Kars kentine bir demiryolu hattı. Gürcistan'da sadece 29 km'lik, Türkiye'de ise sadece 76 km'lik bir demiryolu hattı söz konusu olsa ve 400 milyon \$ devasa bir yatırımı yansıtmasa da, bu proje hem Türkiye hem de Azerbaycan için önemli bir projedir. Bu bölgede insanlar başka boyutlara alışıktır.

Ama bu yeni demiryolu hattının inşaatı, Bakü-Gürcistan'dan geçip Türkiye'ye gelen doğalgaz ve petrol boru hattının açılışından sonra bu üç ülke Türkiye, Azerbaycan ve Gürcistan arasındaki stratejik ittifakı güçlendirmek için atılmış bir başka adımdır. Burada bu üç ülkeden daha başka şeyler de söz konusudur, Hazar Denizi üzerinden bir bağlan-

tıyla, Türkiye'den Orta Asya'ya, Avrupa için hemen hemen hiç önemi olmayan doğrudan bir demiryolu hattı gerçekleştirilmiş olacak. Avrupa TRASECA, yani Karadeniz ve Hazar Denizi'ndeki tren feribotları aracılığıyla Avrupa-Kafkasya-Asya nakliye koridoruyla Gürcistan üzerinden Orta Asya'ya çoktan bağlıdır zaten.

Ama Güney Kafkasya bölgesinin nasıl zor bir bölge olduğu Akhalkalaki-Kars demiryolu hattı ile çok güzel gösterilebilir.

Ermenistan, Türkiye ile Ermenistan arasındaki sınırın 1993'te kapatılmasıyla ulaşıma kapatılan Kars-Gümrü (Ermenistan)-Tiflis arasındaki mevcut demiryolu bağlantısına işaret ederek bu demiryolu hattının yapılmasını reddediyor. Ermenistan'ın bu eski demiryolu bağlantısını yeniden faaliyete geçirme talebi karşısında, önce "Ermenistan'ın Azerbaycan topraklarının gayri meşru işgaline son vermesi" gerektiği yönündeki bir ultimatomla Azerbaycan tarafından engellenmektedir.

Ermenistan'ın tekrar izole olmasından korktukları için ABD ve Avrupa da bu demiryolu hattına sıcak bakmıyorlar. ABD'deki Ermeni lobisi, Amerikalı firmaların bu demiryolunun inşaatına katılmasını yasaklayan bir yasayı Amerikan Kongresi'nden geçirdi. Amerikan hükümeti aynı zamanda Milenyum Challenge Programı çerçevesinde Akhalkalaki'den Tiflis'e yeni bir karayolu bağlantısı için bağışta bulunmaktadır, ki bu bağlantı nihayetinde Bakü-Türkiye karayolu bağlantısına destek olacaktır, çünkü Akhalkalaki Türkiye arası oldukça kısa bir mesafedir.

İnsan bu küçük kent Akhalkalaki'de, Türkiye'nin Güney Kafkasya'daki pozisyonunun birçok sorununu, bir mercek gibi tespit edebilir. Güney Kafkasya'da şimdilerde rol oynayan herkesi burada bulmak mümkün. Güney Kafkasya'nın üç devleti, Ruslar, Türkler ve nihayet de

Amerikalılar. Akhalkalaki, neredeyse sadece Ermenilerin oturduğu bir Gürcistan bölgesidir. Bakü'den başlayıp Tiflis üzerinden Türkiye'de Ceyhan'a gelen büyük boru hattı, Akhalkalaki'nin etrafından dolaşması için Akhalkalaki civarında bulunan ve bütün boru hattının en yüksek yeri olan 2.600 metre yüksekliğindeki bir geçide kaydırılmak zorunda kaldı. Azerbaycan, Karabağ sorununun muhtemelen yeniden canlanması halinde boru hattı için doğabilecek risklere meydan vermemek için, Ermenilerin oturduğu bir bölgeden, hatta Gürcistan'dan bile bir boru hattının geçmesini istemiyordu. Bu sorun olmasaydı, boru hattının en ucuz rotası, Bakü-Erivan üzerinden Türkiye olurdu, asla Gürcistan'dan geçmezdi. Washington'daki Beyaz Saray tarafından kabul ettirilen Gürcistan rotası, diğer bütün seçeneklerden yaklaşık 1 milyar \$ daha pahalıydı.

Rusya'nın Gürcistan'da hala mevcut olan iki askeri üssünden birisi de Akhalkalaki'de bulunuyor. Şimdi bu üs, 1999'daki İstanbul AGIT Zirvesi'nde kararlaştırıldığı gibi nihayet kaldırılacak. Hemen belirtelim, bu üs'teki askerler ve malzemeler geri Rusya'ya değil, çoğunlukla komşu Ermenistan'a kaydırılacak.

Akhalkalaki'nin Ermeni nüfusu, Ruslar'dan boşalacak garnizona Türk ordusunun yerleşeceğinden endişe ettiği için Rusların çekilmesine kesinlikle karşıydı. Bunun nedeni: Yıllar önce Tiflis yakınlarındaki başka bir Rus askeri üssü kaldırıldığında, birkaç hafta sonra – Gürcistan'ın Ermeni nüfusunun hiç hoşnut olmamasına rağmen – orada barış için işbirliği çerçevesinde uluslararası bir NATO tatbikatı yapılması amacıyla askerlerin eğitim alanını modernize etmek için Türk askerleri geldiler. Bizde biz Baden Württemberglilerin Schwablı krallara karşı duyduğumuz samimi kardeş sevgisi ile karşılaştırılabilecek bu tür antipa-

tileri, Güney Kafkasya topraklarında hareket eden herkes dikkate almak zorundadır. Bu kin ve nefret duyguları bazen en küçük olaylarda görülebilmektedir ve siyasi çıkarları olan bir kimse bu nefreti teşvik ettiği ve kıvılcımı ateşlediği müddetçe bu kin ve nefret her zaman yerel bir büyük yangına dönüşebilir. Ki bu durumun da Güney Kafkasya'da zaman zaman meydana geldiği söyleniyor.

Türk ordusunun Gürcistan'daki angajmanı devam etmektedir. Rus ordusundan kalan bir başka yer olan ve yine güney Gürcistan'da bulunan Marneuli'deki askeri hava alanı, aynı şekilde Türk askerinin yardımıyla modernleştirildi. Buradaki halk, Türk askerinin yardımına hiç ses çıkarmadı, ki buna şaşmamak gerek, çünkü buradaki halkın çoğunluğu Azeri'dir.

Gürcistanlı subayların eğitimi de tamamen Türklerin elindedir. Örneğin Gürcistan askeri akademisinin arazisinde Türk genelkurmayına bağlantıyı sağlayan ve bunun ötesinde bir de Gürcü meslektaşlarına Tiflis'in merkezinde şirin, küçük bir otel tahsis etmiş olan büyük bir irtibat birliği bulunmaktadır. Ordu, devlet bütçesinin kısıtlı olduğu dönemlerde bir şekilde yaşamını devam ettirmek zorundaydı.

Yani Amerikalılar Kafkasya'da Üsâme bin Ladin hakkında yapay olarak ürettikleri abartılı ve inandırıcılıktan uzak haberler ile Gürcistan'da kendi askeri faaliyetlerini tesis etmeden önce, genç Gürcistan Cumhuriyetine askeri yardımla destek veren NATO üyesi Türkiye olmuştu. Bu hikayeyi kesinlikle hatırlıyorsunuzdur. Dünya basınının manşetlerinde gerçek bir şey yoktu. Kafkasya'da El-Kaide, Gürcistan'da şimdiye kadar bir tabu olan askeri faaliyetine uygun bir gerekçe bulmak için Amerika tarafından sahneye konulan basit bir pembe dizi oyunuydu. Bush yönetimi, El-Kaide'yi güney Kafkasya'ya taşı-

mak suretiyle başarılı bir teşebbüsle, Gürcistan'da milyarlarla ifade edilen Bakü-Tiflis-Ceyhan boru hattının finansörlerini sakinleştirmek için gerekli olan 70 milyon \$ tutarındaki bir askeri eğitim programı ile kendini güvene almıştır. Gürcistan'da Amerikan askeri varlığı olmadan, boru hattının finansmanı sallantıdaydı. Yani Amerikan kongresinin parayı serbest bırakması ve bir zamanlar kendi arka bahçesi olan Gürcistan'da ABD'nin bir askeri faaliyetine uzun süre karşı gelen Rusya'nın pes etmesi için Gürcistan kısa süre için uluslararası terörizmle savaşta sıcak nokta ilan edildi. ABD bu tarihten beri Gürcistan'da askeri olarak da doğrudan iş başındadır ve artık kendisinin NATO ortağı olan Türkiye'yi bazı projeler için askeri öncü veya yardımcı olarak önceden Gürcistan'a göndermek zorunda değildir. Bu ise jeopolitik bir paradigma değişikliğidir ve Rusya'nın, böyle küçük de olsa Gürcistan'ın gösterdiği her dik kafalılığa karşı hiddetli tutumunun gerekçesi olmaktadır.

Bu anekdotlarla dikkatleri üzerine çekmek istediğim üç konu var.

1. Rusya'nın Kafkasya'daki pozisyonu

Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte Rusya eski arka bahçesi olan Güney Kafkasya üzerindeki nüfuzunu önemli ölçüde kaybetti. Azerbaycan, enerji kaynakları sayesinde yeterince bağımsız ve Gürcistan tabir caiz ise kendini neredeyse kayıtsız şartsız Amerika'nın kucağına attı.

Moskova, sadece Ermenistan'ın sırtını Rusya'ya sıkı sıkıya bağlamasıyla, Güney Kafkasya'daki nüfuzunu tamamen kaybetmeme yönün-

deki son şansını muhafaza ediyor. Ermenistan, Karabağ sorununda ve de Türkiye ile tarihi hesaplaşmasında kendini ne kadar izole ederse veya bu izolasyonu ne kadar uzun süre kıramazsa, Rusya'nın Ermenistan'daki bu varlığı da o kadar uzun sürecektir.

Ama bunun tersi de söz konusu olabilirdi: Türk-Ermeni ilişkilerini, en azından belki bir gün Ermenistan ile Türkiye arasındaki sınırlar açılacak derecede geliştirme ne kadar erken başarlılırsa, ekonomik bakımdan tamamen önemsiz bir ülke olduğu için Rusya'nın Güney Kafkasya'daki son nüfuz kalesi, yani Ermenistan o kadar erken sarsılır.

Güney Kafkasya'da nüfuz sahibi olmak için Türkiye'nin Rusya ile tarihten gelen mücadelesinden dolayı Türkiye'nin Ermenistan ile ilişkisi veya tam tersine Ermenistan'ın Türkiye'ye karşı tutumu, kesinlikle temel sorundur. Çünkü diğer iki ülke ile – Gürcistan ve Azerbaycan – herhangi bir sorun yoktur.

Bu nedenle Ermenistan'ın sürekli olarak Güney Kafkasya'daki komşuluk politikasının dışında tutulması, çabaya değer bir şey değildir, en azından buna Batı Avrupa ve Amerika'da böyle bakılmaktadır. Buna karşın Rusya'nın tam da işine gelir. Rusya bundan sonra da Güney Kafkasya'daki yıkıcı rolüne devam edebilir ama buna rağmen Güney Kafkasya'daki sorunların çözümüne yapıcı bir katkı yapmak yerine, her zaman ki gibi kendisini tarafsız bir aracı olarak yansıtabilir. Ermenistan'ı uzun vadeli olarak izole edenler Moskova'daki "ebedi olarak dünde yaşayanların" ekmeğine yağ sürer.

2. Gürcistan'la NATO'nun genişlemesi

Gürcistan, Avrupa'dan çok Bush yönetiminin desteği ile bütün gücüy-

le NATO'ya girmeye çalışıyor. Bu desteğin, George W. Bush'un halefi tarafından da gelip gelmeyeceğini, bekleyip göreceğiz. Amerika'da bundan sonraki bir yönetim de bu amacı güdecektir, ama halefi kadar yoğun olmamakla birlikte Clinton da Gürcistan'a NATO'ya giden yolu işaret etmişti. Öyleyse: Gürcistan'ın NATO üyeliği, artık olup olmayacağı şeklinde bir sorun değil, sadece bir zaman sorunu gibi görünüyor. En azından Tiflis'te konuya böyle bakılıyor.

Bunun Türkiye açısından da sonuçları olur tabii ki. Türkiye, Soğuk Savaş sonrasında NATO üyesi olarak cephe pozisyonunu kaybetti. Şimdi Türkiye'nin pozisyonu, Yakın Doğu yönüne kaydırılmaktadır.

Rica ederim şimdi beni, Gürcülerin, NATO'nun bu ülkeye Gürcistan'ın NATO'ya muhtaç olduğundan daha fazla muhtaç olduğundan hareket eden gururunun etkisi altında kalmış olmakla suçlamayınız. Objektif olarak Gürcistan'ın NATO'da Türkiye'nin yerini alabileceğini varsaymak da nerdeyse mümkün değil. Ama: Türk parlamentosu, Irak Savaşı'nda Amerika'nın Türkiye'deki askeri hava alanlarını kullanmasına izin vermeyince, Gürcistan'ın yönetimdeki politikacılar Amerikalılara, Sovyet döneminden miras aldıkları yıkık dökük kalkış ve iniş pistlerini "satmaya çalıştılar". Ama o zaman da başarılı olamadılar.

Gürcistan'da artan Amerikan askeri varlığı karşısında, dünyanın bu bölgesinde askeri eylemlerin muhtemel tekrarında bu durumun değişmesi ihtimal dışı değildir. Somut olarak: İran'a yapılacak bir harekatta, muhtemelen Gürcistan kendi topraklarını Amerikalılara açacaktır – zorunlu ve istekli, her halde Gürcistan Güney Kafkasya'da bir Amerikan uçak gemisi olacak. En azından Gürcistan'da insanlar kendini bugün buna göre ayarlıyor. Zaten bugün Gürcistan gönüllüler koalisyonunun gururlu bir üyesidir ve Irak'ta yaklaşık 1.000 askerle temsil edilmekte-

dir.

Ekonomik açıdan pek anlamı olmayan, ama askeri-stratejik düşüncelere tamamen uyabilecek bahsettiğimiz Akhalkalaki- Tiflis arasındaki yolun yapımını da bu bağlamda değerlendiriyorum. Bu yol Washington'a yaklaşık 100 milyon dolara mal olacak, bu para bir kredi değil, bir hibe, aynen Washington'un Gürcistan'a Milenyum Challenge Programı çerçevesinde harabeye dönmüş doğalgaz ağının modernleştirilmesi için (50 milyon dolar) ve diğer altyapı yardımları için toplam 200 milyon dolardan fazla hibe ettiği gibi.

Ayrıca: Bütün uygun altyapısıyla birlikte Gürcistan'da mümkün hale gelen Amerikan askeri noktaları ile Amerikan askeri varlığının dairelerinde bugün hala açık olan kuzey tarafı bütün İran etrafında kapanmış olur. Şimdilerde kimse bahsetmediği, Güney Kafkasya'da planlanan Amerikan roket savar sisteminin üslerinden birinin – muhtemelen Gürcistan'da – olması gerektiği de bu değerlendirmeye dahildir.

Nüfus yoğunluğuna göre hesaplandığında Gürcistan – bu bağlamda bu da önemli bir bilgidir – bugün Amerika'dan mali yardım alan ülkeler arasında 3. sıradadır. Washington'dan sadece İsrail ve Mısır kişi başına Gürcistan'dan daha fazla mali yardım almaktadır. Yüzyıllardan beri Rusya ile Türkiye arasındaki mücadelenin etkisi altındaki Güney Kafkasya'da, oyuna Türkiye'nin de dikkate almak zorunda kalacağı yeni bir oyuncu katılmıştır, bu da ABD'dir. Yaklaşık on yıl önce Amerikalı senatörlerden Tiflis'te şu cümle alıntı yapılıyordu: "Americans are here to stay / Amerikalılar kalmak için buradadır." O tarihte çok az kişi bu cümlenin askeri yorumunu düşündü.

Ama Türkiye için bu, gelecekte Güney Kafkasya'daki rolünün ABD'de

yazılacağı anlamına gelmektedir. Güney Kafkasya’da olup biten her şeyin rejisörü, tartışmasız Washington’da oturuyor. Son on yılda bu bölgede neyin gerçekten değiştiğini anlamak için, Amerika’nın Tiflis Büyükelçiliğinin büyüklüğüne sadece bir bakmak yeterli olacak.

3. Türkiye ile Güney Kafkasya bağlamında son bir konu: Avrupa ve Güney Kafkasya.

Sovyetler Birliği’nin dağılmasından itibaren AB ve AB’ye üye ülkeler, Kafkasya’yı mali ve teknik yardımla desteklemekle birlikte – özellikle Almanya – stratejik ortakları olan Rusya’yı dikkate alarak Avrupa’nın bu bölgedeki ve bu bölge üzerindeki çıkarlarını tanımlamayı ihmal ettiler ve böylece meydanı Amerika’nın haddi hesabı olmayan çıkar yayılmacılığına bıraktılar.

Almanya ve Avrupa’nın Güney Kafkasya’daki bu politika hatası, kısa süre önce düzeltildi. Güney Kafkasya’nın, Hazar bölgesinden ve Orta Asya’dan gelecek ve Rusya’dan enerji ithaline bağımlılığı en azından biraz dengeleyebilecek enerji nakil hatları için önemli bir koridor olduğunun farkına varıldı. Bu da Türkiyesiz olmaz, işte burada Türkiye’nin oynaya bileceği önemli bir rol ortaya çıkıyor.

Siyasi açıdan bakıldığında bu, şu anlama da gelebilir: Güney Kafkasya’da bir Avrupa komşuluk politikası, Türkiye’nin de dahil edilmesiy-le birlikte önemli bir katkı sağlayabilir, aynen bunun tersinde Türkiye’nin Güney Kafkasya’daki rolü için AB’nin önemli bir stratejik ortak olabileceği gibi. Türkiye’nin Avrupa’ya entegrasyonunun Avrupa-Güney Kafkasya ilişkileri üzerinde olumlu etkilerinin olabileceği gerçek-

ten mümkün değil mi? Veya: Türkiye ve AB konusunu uzlaşmayla çözmek mümkün olmazsa, Güney Kafkasya'nın Avrupa'ya daha fazla yaklaşmasını düşünebilir miyiz? Eğer AB daha önce kapıyı Türkiye'nin yüzüne kapatırsa, Gürcistan hükümeti tarafından aynı şekilde ısrarla uğraşılın Gürcistan'ın AB üyeliği neredeyse imkansız hale gelir. Diğer taraftan Türkiye'nin AB'ye alınmasının ardından Gürcistan'a da bu şansı vermek mantıklı görünüyor. Her türlü mal Asya'dan Avrupa'ya veya Avrupa'dan Asya'ya giden yolda her iki ülkenin karayollarından, demiryollarından ve boru hatlarından naklediliyor ve akıyorsa, neden bundan siyasi yapılar için gerekli sonuçlar çıkarılmasın?

Ve burada birden bire tarihin çemberi daralıyor: Roma, Atina ve Küçük Asya'dan oluşan Akdeniz bölgesi ticaret bölgesi olarak Eski Çağ'dan beri Karadeniz bölgesi, yani Karadeniz kıyıları ve Güney Kafkasya ile sıkı sıkıya bağlıydı. İpek yolu ise yüzyıllar boyu bu bölgenin can damarlarından biriydi ve Orta Asya'yı Avrupa'ya bağlıyordu. Bütün iletişimi Moskova üzerinden organize ederek Güney Kafkasya'yı ikinci pozisyona itmiş olan Sovyetler Birliği'nin sona ermesinin ardından bu bölge, kıtalararasında bir köprü olarak yavaş ama emin adımlarla jeopolitik ve ekonomik işlevine yeniden kavuşmaktadır. Ama İpek Yolu, bugün boru hattı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Böyle bakıldığında, Avrupa ve Türkiye Kafkaslarda aynı durumdadır ve büyüklerin – Rusya ve ABD – çıkar çatışmasında birlikte önemli bir işlev yerine getirebilirler, yani Güney Kafkasya'nın uzun vadede Avrupa'ya bağlanmasını sağlayabilir ve böylece bizim enerji ihtiyacımızı karşılamamızda önemli olan bu bölgenin siyasi ve ekonomik istikrarına katkıda bulunabilirler. Fakat bunun için daha önce Türkiye'nin AB'ye entegrasyonu şarttır ve Ermenistan'ın Güney Kafkasya'dan si-

yasi izolasyonunu kaldırmak için müşterek yollar bulmayı da gerektirir. Her iki bölgede bütün tarafların önünde daha uzunca bir yol var.

Konrad Adenauer Vakfı'nın bu seminer için gönderdiği davetiyede bu bildiri "tebliğ" başlığı altında yer alıyordu. Tebliğimi sundum. Dikkatle dinlediğiniz için teşekkür ederim, ama son olarak özellikle bizim kendi mesleğimiz, yani medyanın görünümü hakkında kısa bilgi vermeme müsaade etmenizi rica edeceğim. Sanki Kafkasların Güneyindeki bu üç ülke Rus bakış açısıyla bizim için hala Trans-Kafkasya imiş gibi Alman medyasının büyük çoğunluğu Güney Kafkasya ile ilgili haberlerini hala Moskova'daki büroları üzerinden yapmaktadır. Güney Kafkasya'nın Türkiye ile birlikte algılanmaya başladığı Avrupa için ekonomik ve nakliye işlevi bakımından, artık Moskova'dan ve böylece Rusya'nın 200 yıllık arka bahçesi olarak yakın geçmişinin bakış açısıyla değil, bu bölge hakkında bu bölgeden ve böylece bu bölgenin geleceği hakkında haber yapmanın zamanı gelmedi mi? Açıkçası: Güney Kafkasya'ya Ankara veya İstanbul'da bir muhabirlik bürosu tahsis etmenin zamanı gelmedi mi? Ama bunun için Almanya'daki yayın merkezlerinin önce Moskova'daki irtibat bürolarının artan mal varlıklarıyla ilgili durumu sorgulamak zorundadırlar. Bunun da bazı durumlarda, aynen Güney Kafkasya'daki küçük veya büyük bir ihtilafın çözümü gibi zor olduğu söyleniyor.